

ORNIS FENNICA

1927

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN SEURAN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

N:o 1

Toimitus: Yhdistyksen hallitus, maist. *Rolf Palmgren'in* (Suomen valtion luonnonsuojelun-tarkastajan) avustamana. Toimittajat: tri *Ivar Hortling*, Helsinki — Brändö, maist. *Einari Merikallio*, Kerava.

Toimituksen osoite: tri *Ivar Hortling*, Helsinki — Brändö.

Vuosikerran tilaushinta: Smk. 35:—, ulko-maille Smk. 40:—

Redaktionskommitte: Föreningens styrelse under medverkan av mag. *Rolf Palmgren*, finska statens naturskyddsinspektör. Redak-törer: dr *Ivar Hortling*, Helsingfors — Brändö mag. *Einari Merikallio*, Kerava.

Redaktionens adress: dr *Ivar Hortling*, Hel-singfors — Brändö.

Prenumerationsavgift per årgång: Fmk 35:— till utlandet Fmk 40:—

Bezugspreis für Abonnenten im Ausland Fmk 40:—

Nordisk lövsångare, *Phylloscopus borealis borealis* (Blas.).

Phyllopneuste borealis Blasius, Naumannia VIII p. 313 (1858)
(„am Ochotskischen Meer“).

Av ALB. COLLIN.

Utgående från Porsanger fjord utbreder sig den nordiska lövsångaren mot öster inom Fennoskandia i ett smalt band följande Ishavskusten, utan att anträffas utanför biörkvegetationen i norr. Enligt *Finnilä* ¹⁾ skulle Saariselkä bilda dess sydgräns hos oss. Han anger såsom sydligaste fyndort här trakten omkring Tanka-joki vid 68° 12' n. br. På Kola-halvön hava talrika fynd gjorts och öster om Maanselkä vidgar sig dess utbredningsområde mot söder. Sålunda uppgiver *Merikallio* ²⁾ sig hava anträffat fågeln i Suo-järvi och Salmis, men hyser dubier för att artbestämningen möjligen icke är riktig. Sannolikhet föreligger dock, att den borde anträffas här, då *Nitzen*, *Harvie-Brown* ³⁾, *Meves* ⁴⁾, *Härms* ⁵⁾ m. fl. anföra den ss. talrik från trakterna mellan Onega-sjön och Arkan-gelsk. Den har dessutom även söderut anträffats häckande inom det Olonetska guvernementet och uti de nordligaste delarna av den

1) Medd. soc. faun. et fl. fenn. XLIV 1918 p. 19.

2) Op. cit. XLVI 1921 p. 17.

3) Ann. and Mag. Nat. Hist. (4) XX 1877 p. 30.

4) Öfv. sv. vet. ak. förh. XXVIII 1871 p. 756.

5) Orn. Jahrb. XI 1900 p. 87.

Ustjuschenska kretsen av det Novgorodska. Bianchi⁶⁾ däremot synes betvivla riktigheten av Nestorows och Nikandrows observation av den nordiska lövsångaren såsom en sällsynt häckfågel uti blandskogarna i de nordligaste delarna av den Poročovska kretsen och vid Radilov-sjön i Pskovska guvernementet, då han i sitt år 1922 utgivna arbete⁷⁾ om fåglarnas utbredning i Nord-Ryssland här för giv. Pskov sätter ett frågetecken. Det synes även egendomligt, att denna högnordiska fågel skulle utvidga sitt utbredningsområde så mycket åt söder och väster, men en likadan förskjutning kan konstateras även för andra högnordiska fåglar ss. *Luscinia s. svecica* (L.) och *Fringilla montifringilla* L.

Vidare mot öster följer nordgränsen allt fortsatt Ishavskusten så långt mot norr träd- och buskvegetationen sträcker sig. I det nordöstra hörnet av Ryssland är den allmän ännu i de nordligaste delarna av guvernementet Perm samt utbreder sig i Ural ända ned till Jekaterinenburg. Genom hela Sibirien ungefär norr om den sibiriska järnvägslinjen sträcker sig dess häckningsområde ända fram till Kamtschatka, där tvenne underarter möta, nämligen *Ph. borealis kennicotti* (Baird) i Alaska och *Ph. borealis xanthodryas* Swinh. dels redan i Kamtschatka och härifrån söderut. Visserligen bildar den även några såsom det synes isolerade häckningsområden söder om denna sydgräns. Sålunda anför Tugarinow⁸⁾ den häckande uti de Sajanska bergen.

Gå vi på basen av ovan framskisserade utbredningsområde att närmare studera den nordiska lövsångarens flyttningvägar, skulle det gälla främst, att fastställa var den övervintrar. Litteraturen lämnar oss härvid den upplysning, att vår fågel anträffas under vintermånaderna endast uti Bortre Indien och Malajiska Arkipelagen ss. Assam, Burma, Siam, Annam och Syd-Kina samt på öarna Borneo, Celebes, Ceram, Timor, Bali, Flores, Sumba, Sumbava, Filippinerna m. fl. Den anländer hit till de nordligare delarna under september och till de sydligare under november, för att åter omvänt försvinna i april och maj. Då den överallt under vintermånaderna inom detta stora område förekommer mycket talrik, måste de härvarande även representera ett mycket stort bakland. Visserligen är den nordiska

⁶⁾ Bianchi-Grote, Journ. f. Orn. LXXIV 1926 p. 446.

⁷⁾ Ann. Mus. Zool. Ac. Sc. Russ. XXII 1922 p. 97.

⁸⁾ Mess. orn. IV 1913 p. 86.

lövsångaren mycket allmän inom det vidsträckta sibiriska häckningsområdet, som härvid främst måste komma i åtanke — ensamt detta kan väl tänkas lämna denna stora kontingent vinterfåglar —, men vi känna å andra sidan icke något annat ställe, dit våra europeiska fåglar skulle flytta, varför vi måste sluta oss till, att även de söka sitt vinterkvarter här. Vi få nämligen förgäves söka i litteraturen efter regelbundna flyttningsdata, som skulle lämna stöd för ett antagande om en övervintring på andra orter.

I England har man visserligen anträffat den nordiska lövsångaren 3 gånger under flyttningstid, men alltid under höststräcket uti september, vilket visar att fågeln ryckts med på orätt stråt under höstflyttningen men icke återvänder denna väg. På Helgoland har Gätke även anträffat den för c:a 70 år sedan i oktober — således även den vilsekommen under höstflyttningen. Sarudny ⁹⁾ uppger likaså ett flyttningsdatum för Orenburg nämligen 4. X. 1887, men omnämner icke fågeln i sina senare verk. Den hade icke kunnat undgå att observeras av denne grundlige forskare av Transkasiens fågelfauna, om den i större mängd flyttat igenom dessa trakter. Det skulle nämligen ligga nära till hands att antaga, att vår nordiska lövsångare sökte sig under sina flyttningar genom mellersta Ryssland till Transkaspien och därifrån genom Indien till övervintringsorten. Så kan dock icke vara fallet, utan vi måste omfatta Menzbiers ¹⁰⁾ åsikt, att flyttningen från Lappland till en början sker i ESE-riktning till Altai och därifrån över Gobi-öknen genom Ala-Shan till Kina och Ost-Tibet.

Metsävainio ¹¹⁾ uppger att fågeln skulle hava observerats i Uleåborg i stadens park den 12. V. Man vore här benägen att antaga, att en felbestämning av arten föreligger. Härpå skulle tyda, att det angivna datum är en månad för tidigt och att observationsorten ligger utanför den hittills antagna flyttningvägen. Visserligen observeras i trakten av Uleåborg under flyttningstiden även andra högnordiska häckfåglar med östlig flyttningsriktning ss. *Luscinia s. svecica* (L.), så att ett mera ingående studium av artens eventuella genomflyttning över dessa trakter vore av stort intresse.

Vid bearbetningen av Vega-expeditionens vetenskapliga utbyte

⁹⁾ Mater. z. Kenntn. d. Fauna u. Flora russ. Reichs. III p. 192 (1897).

¹⁰⁾ Bull. Mosc. (2) III 1886 p. 338.

¹¹⁾ Luonnon Ystävä XXX 1926 p. 26.

kunde Palmén ¹²⁾ konstatera, att en flyttningsstråt följer Ishavets nordkust. Det synes sannolikt, att den nordiska lövsångaren under sina flyttningar delvis använder denna väg. Sålunda anlände till Vegas vinterstation i Pitlekaj den 13 juni ett stort antal av denna art. De besatte fartygets tackel och tåg ofta flere stycken tätt packade intill varandra. Följande dag voro de försvunna, men i omnejden anträffades ännu exemplar ända till den 18:de juni. Dessa voro således fåglar stadda på flyttning egentligen norr om sitt utbredningsområde. Det sena flyttningsdatum skulle dock tyda på, att de icke befunno sig långt från sitt häckningsområde.

Tugarinow och Buturlin ¹³⁾ anföra den nordiska lövsångaren såsom mycket talrik under såväl vår- som höstflyttningen uti Krasnojarsk, ehuru den icke påträffats här häckande. Godlewski ¹⁴⁾ åter angiver den under flyttningen så allmän invid Baikal och i Daurien, att den kan anträffas i flere exemplar nästan i varje buske. Håri instämmer även David för Nord-Kina. Swinhoe, ¹⁵⁾ Styan, ¹⁶⁾ La Touche ¹⁷⁾ m. fl. forskare lämna talrika uppgifter på en mycket livlig flyttning genom Central- och Syd-Kina. Weigold ¹⁸⁾ åter anför den under flyttningstiden för Ost-Tibet. Vi finna således här en från Altai och Baikal utgående mycket livlig flyttningsstråt genom Kina och Ost-Tibet till de söderut belägna övervintringsorterna. Härmed är ju icke fastställt, att just våra lövsångare befinna sig bland dessa massor av flyttande fåglar. Området i Sibirien är ju nog tillräckligt stort, för att ensamt lämna denna stora kontribut. Vi kunna härvid stöda oss på endast vissa sannoliketskalkyler, att våra lövsångare söka sig till området mellan Altai och Baikal. Här skulle de skära den asiatiska bergryggen och följa de led av oaser, som gå genom Gobi-öknen, för att över Ost-Tibets alper söka sig söderut. Under Mont Everest-expeditionen kunde nämligen Wollaston ¹⁹⁾ konstatera, att icke ens de små flyttfåglarna läto avskräcka sig av en flyttning över detta höga bergsmassiv.

¹²⁾ Vega exped. vetensk. arbeten V. 1887 p. 264.

¹³⁾ Grote, Aus d. Orn. Litt. Russl. V p. 102 (1925).

¹⁴⁾ Taczanowski, Faune Orn. Sib. Orient. I 1891 p. 254.

¹⁵⁾ P. Z. S. 1871 p. 356.

¹⁶⁾ Ibis (6) III p. 321, 339 (1891).

¹⁷⁾ Ibis (6) IV 1892 p. 465 c Bull. Br. Orn. el. XXIX 1912 p. 139.

¹⁸⁾ Abh. u. Ber. mus. Dresden XVI. 2 1923 p. 13.

Om ock vi i stort anse oss kunna följa vår lövsångares flyttningsfärder söderut, sakna vi dock från dessa avlägsna och föga utforskade länder säkrare stöd för våra antaganden. Härtill skulle erfordras närmare detaljer om flyttningsens förlopp såsom längre observationsserier och specialiakttagelser.

Det måste förutsättas, att de fåglar, som häcka tillsammans inom samma område, även flytta i det närmaste samfällt och välja samma flyttningsvägar, medan däremot flyttningsstiderna för representanter för olika häckningsområden icke sammanfalla på en och samma punkt av flyttningsstråten. Vore den nordiska lövsångarens subspeciesfördelning närmare studerad, skulle vi på basen av denna kunna konstatera differenta flyttningsdata för de skilda underarterna och härigenom få en närmare inblick i flyttningsens förlopp. Avsaknaden av en noga separerad form på en punkt av flyttningsstråten måste leda till den slutsats, att fåglarna från den trakt, som representerar underartens hemort, sökt sig tidigare en annan väg eller avvikit till andra övervintringsställen. Den subtila subspeciesforskningen lämnar därför en god handräckning för ett närmare studium av fåglarnas flyttningsproblem.

I allmänhet gäller det ju som en regel, att de nordligaste häckningsfåglarna söka sina vinterkvarter sydligast av alla stamförvanter inom formgruppen. Vi skulle därför för våra fåglar vara berättigade att göra det kanske vågade antagandet, att de stanna i sin flyttning först på ögrupperna söder om Celebes, vilka bilda de sydligaste övervintringsställena för den nordiska lövsångaren. Dessa små fåglar hade således att tillryggalägga denna enorma sträcka på mer än 5,000 mil fram och tillbaka under årets lopp. För denna färd hade fåglarna att disponera över en tid av 2 månader. Stresemann²⁰⁾ uppgiver såsom sista observationsdata för Seran 14. IV. och Goebel²¹⁾ anför såsom ankomstdata för Kola 11. VI. och 28. VI. Vega-expeditionen påvisade ju en pågående flyttning mellan den 13 och 18 juni. La Touche²²⁾ framlägger en längre observationsserie för genomflyttning under tiden mellan 20. V.—20. VI. från ön Shaweshan utanför Yangtsekiang's mynning, enligt vilken en kullimation synes ega rum vid månadsskiftet.

¹⁹⁾ Ibis (11) IV 1922 p. 498.

²⁰⁾ Nov. Zool. XXI 1914 p. 134.

²¹⁾ Orn. Jahrb. XII 1901 p. 213.

²²⁾ Bull. Br. Orn. 61. XXIX 1912 p. 139.

Till samma vinterkvarter antagas alla de 4 kända underarterna av formkretsen *Phylloscopus Borealis* (Blas.) flytta, nämligen:

Ph. b. borealis (Blas.). Nordost-Europa. Sibirien.

Ph. b. examinandus Stres. Häckningsområde obekant.

Ph. b. kennicotti (Baird). Alaska.

Ph. b. xanthodryas Swinh. Kurilerna, Jesso, Syd-Japan.

Det visade sig att de individer av den nordiska lövsångaren, som övervintra på de sydligaste ögrupperna: Bali, Sumbava, Alor, Flores, Sumba m. fl. hava konstant längre vingar nämligen: ♂ 71—74 mm. Dr. Stresemann²³⁾ har därför separerat dem såsom en särskild underart under namnet: *Ph. b. examinandus* Stres. Exemplar av stamformen *Ph. b. borealis* (Blas.) från Lena-området och Baikal uppvisa en vinglängd för ♂ av 65—70 mm. Tillsvidare har man icke lyckats konstatera, varifrån denna långvingade form härstammar och var dess häckningsområde befinner sig. Följa vi den regel man försökt uppkonstruera, att de flyttfåglar inom samma formkrets, som tillryggalägga den längsta vägen under flyttningen, även hava de längsta vingarna, skulle antagandet ligga nära till hands, att söka underarten *Ph. b. examinandus* Stres. hemort i våra nordligaste trakter. Vingmättet på de i våra samlingar befintliga nordiska lövsångarna vore därför av ett speciellt intresse. Underarten skiljer sig även från stamformen däri, att ovasidan är mera livligt grönfärgad. Visserligen finnas i Sibirien och söder härom även några avskiljda utbredningsområden, därifrån man kunde tänka sig att underarten härstammar. Från de Sajanska bergen anföres ju densamma av Tugarinow, och bergformer uppvisa även ofta längre vingmätt.

Den nordiska lövsångarens utbredning vid vår östgräns företer även vissa egendomligheter, som leda tanken in på en subspeciesfördelning. Vi kunna nämligen lätt tänka oss, att en intim kontakt eger rum över Mesen, Petchora och Nord-Ural mellan de i vårt nordliga faunaområde häckande fåglarna och de sibiriska samsläktingarna under ganska lika biologiska förhållanden. Däremot försätter förskjutningen i utbredningen i söder till trakterna kring Onega-sjön och till Novgorodska guvernementet fågeln in under helt andra levnadsbetingelser. Eventuellt kunde därför de av mag. Merikallio påvisade olikheterna för de syd-karelska fåglarna

²³⁾ Nov. Zool. XX 1913 p. 353.

tyda på, att vi här hade att göra med en närstående sydligare underart.

Vår kännedom om den nordiska lövsångarens flyttningvägar vilar ännu på så många antaganden, att ett fortsatt kritiskt studium av problemet vore synnerligen önskvärt. Skulle mätningen av våra exemplar lämna ett negativt resultat, stode det i strid med ovan gjorda antaganden och måste föranleda en ny granskning av var felet i slutledningen stode att söka och giva impuls till nya forskning.

Parola-traktens sommarfåglar.

I. FORSIUS.

Under tre somrars vistelse i Parola läger har jag gjort ornitologiska iakttagelser, nämligen 1922, 1925 och 1926, år 1922 visserligen endast under juni och halva juli månad. Att under så kort tid en fullständig utredning av traktens sommarfauna är utesluten, synnerligast då denna varierar i anmärkningsvärd grad, är självfallet. Att jag dock beslutat mig för att sammanställa andras och egna uppgifter om traktens sommarfåglar har varit beroende av följande omständigheter. Området, som dessa uppgifter berör, är rätt begränsat, omfattande trakten mellan Vanajavesi i N., Tavastehus breddgrad i S., Hattulanselkä i Ö. och Takajärvi i W., tillsammans något över 10 km². Därtill har jag för komplettering av egna iakttagelser erhållit värdefulla uppgifter av vetenskapligt tillförlitliga personer såsom res. fänr. E. ANTSKOG, löjtn. G. HARTMAN och framför allt av lektor A. WEGELIUS, som i över 20 år varit bosatt på orten.

Då jag går att redogöra för sommarfaunan i trakten av Parola läger har jag funnit det bäst motsvara sitt ändamål att betrakta denna ur ekologisk synpunkt. Området har därför indelats i följande lokaltyper: a) Sjöar och träsk, b) Sumpmarker, c) Slättland l. odlingar, d) Busk- och snårmarker, e) Löv- och blandskogar, f) Barrskogar och g) Bebodda platser. Sist nämner jag h) Tillfälligtvis anträffade arter, vilka synbarligen icke häckat, samt i) Under sträcket anträffade vadare.